

Хроніка

УДК 55(092)

Євген Костянтинович Лазаренко і Криворіжжя (до 90-річчя від дня народження)

У грудні 2000 року геологічна громадськість України відзначала 90-річчя від дня народження видатного українського вченого, педагога, інтелігента та справжнього українця, доктора геолого-мінералогічних наук, професора, академіка, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України, почесного доктора університету ім. М. Кюрі-Склодовської у Любліні Євгена Костянтиновича Лазаренка. Не залишилася поза увагою ця дата і серед геологів Криворізького залізорудного басейну, на шляху геологічного вивчення якого Євген Костянтинович залишив, виражаючись словами поета Василя Симоненка, “хоч не глибокі та чіткі сліди”. Ті “сліди” чітко виділяються як на наукових, так педагогічних і культурологічних “стежках” Криворіжжя.

Геологи Кривбасу сьогодні завдячують Євгену Костянтиновичу за організацію планомірного вивчення мінералогії басейну, початок якого ним був закладений ще 1963 році на кафедрі мінералогії Львівського університету. Ця робота була продовжена у 1969 році в відділі регіональної та генетичної мінералогії Інституту геологічних наук, а пізніше в Інституті геохімії і фізики мінералів Академії наук УРСР. Результати цих унікальних за науковим значенням досліджень у 1977 році були узагальнені в колективній монографії “Мінералогія Криворізького басейна”, яка належить до настільних книг не тільки криворізьких геологів, але і всіх, хто працює в галузях мінералогії залізисто-кременистих формацій, регіональної мінералогії або просто цікавиться мінералами як одним з величних творінь природи.

Згадана монографія має також велике значення і для розуміння геологічної історії розвитку регіону. Саме мінералам Є.К.Лазаренко відводив одне з провідних місць у трактуванні історико-геологічних подій минулого. І йому належить вислів, до якого слід прислухати всім геологам, які займаються питаннями історичної та регіональної геології: “Мінерал – важливий геологічний документ, без якого неможливо відтворити історію Землі і зрозуміти процеси, що в ній відбуваються” (Лазаренко Е.К. *Опыт генетической классификации минералов.* – Киев: Наукова думка, 1979). Сучасне розуміння історії геологічного розвитку Кривбасу багато в чому завдячує саме тим відомостям про мінерали регіону, які були отримані в результаті його вивчення в 60-70-ті роки за ініціативою та під керівництвом Є.К.Лазаренка.

Ще одним науковим напрямком в області мінералогії, “хрещеним батьком” якого без перебільшення можна назвати Євгена Костянтиновича і який успішно розвивається в Кривбасі, зокрема, на кафедрі мінералогії і збагачення корисних копалин Криворізького технічного університету, є топомінералогічні дослідження.

Чіткі “сліди” залишив Євген Костянтинович в душах криворізьких геологів як педагог. В першу чергу, це відноситься до випускників геологічного факультету Львівського університету: і тих, кому пощастило безпосередньо слухати лекції цього талановитого Вчителя, і тих, хто навчався багато пізніше в університеті. Там ім’я Лазаренка завжди згадувалося з глибокою пошаною, а його наукові ідеї, педагогічні методи і патріотичні настрої завжди відчувалися студентами у лекціях учнів Євгена Костянтиновича професора О.І.Маяковського, доцентів А.А.Ясинської, У.І.Феношиної та інших, у доповідях на численних конференціях, присвячених як геологічній проблематиці так і ювілеям факультету і університету. Геологи-випускники Криворізького технічного університету та інших вузів, які працюють в Кривбасі, завдячують Є.К.Лазаренку-педагогу за знання, які вони почерпнули з його підручника “Курс мінералогії”. Цей унікальний апробований часом підручник, який витримав не одну реформу вищої школи і аналогів якому немає в усьому світі, витримав три видання і сьогодні Міністерству освіти і науки України слід було б вирішити питання про його перевидання за програмою “Український підручник”, яка втілюється у життя Міністерством. Тут доречно зауважити, що ми стоїмо перед проблемою українського підручника для середньої та вищої школи, і разом з тим забуваємо про те, що було зроблено раніше. “Курс мінералогії” Є.К.Лазаренка – це не тільки підручник, за яким потрібно вивчати мінералогію, це посібник, за яким потрібно вчитися укладати навчальну літературу.

Євген Костянтинович, нажаль, був не дуже частим гостем на Криворіжжі, але і його поодинокі приїзди залишили “глибокі сліди” у пам’яті всіх, кому доводилося з ним зустрічатися, незважаючи на те, хто це були – професори, доценти, асистенти, лаборанти, аспіранти,

студенти чи геологи-виробничники. Всі вони згадують Лазаренка як дуже інтелігентну, культурну і ерудовану людину, згадують його чудову чисту яскраву українську мову, цитовані рядки з віршів українських поетів, співані разом пісні. Як наукові і культурні події згадуються прочитані Євгеном Костянтиновичем лекції з мінералогії.

Поет Дмитро Павличко у вірші, присвяченому 50-літньому ювілею Євгена Костянтиновича Лазаренка, тоді ще ректора Львівського університету, написав:

*“Прийшов таки один за триста літ
Великий ректор у мою святиню...”*

Оцінюючи сьогодні науковий, творчий, педагогічний і життєвий шлях Євгена Костянтиновича, ми можемо додати, що Лазаренко в 50-ті і 60-ті роки хрущовської “відлиги” і брежнєвських “приморозків” прийшов до нас не тільки як Великий ректор Львівського університету, святині всіх його випускників, але і як Великий ректор Вищої школи тодішньої радянської і сучасної незалежної України. Потрібно ще ґрунтовно вивчити діяльність Євгена Костянтиновича як ректора Львівського університету в той непростий час, але достеменно відомо, що Україна повинна завдячити йому пам’яттю про Маркіяна Шашкевича, яка в радянські часи практично стояла на межі знищення, завдячити тим, що має письменника Романа Іваничука, поетів Романа Лубківського і Дмитра Павличка, карпатського художника Івана Труша та багатьох інших відомих постатей в літературі і мистецтві України. Їх побачив, захистив, а іноді і спас від “пильного ока і караючої руки” сторожів радянської ідеології ректор Лазаренко.

Ще не оціненою є заслуга Євгена Костянтиновича Лазаренка у вихованні сотень випускників Львівського університету 50-тих і 60-тих років, які стояли і стоять у перших рядах розбудівників незалежної України, борців за її щасливе майбутнє.

Відрадно, що сьогодні геологічна громадськість України щиро береже пам’ять про Євгена Костянтиновича. У Львівському університеті проводяться періодичні наукові читання ім. академіка Євгена Лазаренка, його іменем названо мінералогічний музей, проводяться наукові конференції, присвячені його ювілейним датам. Українським мінералогічним товариством разом з дочкою Євгена Костянтиновича Євгенією Лазаренко, яка нині працює у Станфордському університеті (США), започатковано наукову премію ім. академіка Євгена Лазаренка для молодих вчених. Цим скупим доробком ми можемо лише частково віддати шану Євгену Костянтиновичу як Великому вченому-мінералогу, Великому педагогу і Великому громадянину.

Паранько І.С.

*Надійшла до редакції 25 листопада 2002 р.
Представив до публікації проф. О.І.Матковський.*